

Становище

за дисертационния труд на Пламен Буланов за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Докторска програма „Исторически изследвания“ при НБУ, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност *Исторически изследвания* за получаване на образователната и научна степен „доктор“

Тема: Преподаването на история и литература в училищната мрежа в периода 1879-1923 г. и българската национална идентичност: балкански стереотипи

Научен ръководител: проф. д-р Веселин Методиев

Автор на становището: проф. д.ист.н. Рая Заимова, Институт за балканистика с център по тракология при БАН

Авторът на дисертационния труд Пламен Буланов е възпитаник на Нов български университет (Департамент по история). Към сегашния момент работи в Университетския архив към Център за книгата на НБУ и в същото време подготвя самостоятелно докторантурата си. Само по себе си това означава, че завършената специалност по история намира приложение в ежедневните му ангажименти с архивните документи и тяхната обработка. Не случайно споменавам този факт, тъй като е от значение практиката или уменията на един дисертант да работи с документални източници или първични извори.

Предлаганата за защита дисертация съдържа 245 страници, в това число и използваната литература. Съвсем основателно тя е подредена тематично и включва теоретични изследвания по темата, учебници по история и литература, държавни вестници, интернет източници и др. Четирите глави в труда, уводът и заключението са конструирани по традиционния и изискуем начин.

Разглежданите проблеми в труда са твърде актуални в наше време. Търсенията в посока национална идентичност, представите които се формират у подрастващите през годините са послания отправени към сегашното поколение на XXI век – защото миналото определя бъдещето и е тясно обвързано с него. В същото време залегнали стереотипи от предходни десетилетия остават да виреят и трудно отстъпват място на по-нови виждания с дух на толерантност.

И така заявката за темата намираме в уводните части, където възродената българска държава и проблемът за националната идентичност са отправна точка в разсъжденията на автора. Тук е отразена главната роля на училищната система и учебниците по история и литература в България, които изиграват ролята на мощен инструмент за създаване и разпространение на идеите за историческото минало, за изграждане на настроения и виждания, за оформяне на светогледа на младото поколение. Темата е тясно свързана с политиката на държавата и одобрението на съдържанието на учебната литература – факт, който сам по себе си е валиден и универсален не само у нас и в същото време основата върху която се изгражда националната идентичност.

Избраният от Пламен Буланов период 1879 – 1923 г. се определя като начален период на официалните образователни системи, които в Новата българска държава поемат традицията от Паисиевия повик за добиване на национално самочувствие и последвалите ключови събития от Възрожденския период като най-важно място в тях заема признатата Екзархия (1870), носител на институционален религиозен елемент. Хронологичният отрязък от време основателно се затваря с управлението на БЗНС и тогавашния нов закон за народната просвета. Това са годините през които амбициозният министър Стоян Омарчевски въвежда започването на учебните занятия на 15 септември като с това се изравнява влизането в клас на децата от града и селото и не на последно място програмите са съобразени с новосъздадената политическа обстановка и настроения спрямо Запада и воюваща Русия след Първата световна война.

Авторитарният режим в България по това време задава свои въведения в образоването на подрастващите. С това хронологично разпределение смятам, че избраният от дисертанта времеви период е напълно достатъчен за въвеждане на читателя в широкото поле от проблеми на идентичностите и техния инструментариум.

По въпросите за националната идентичност има натрупана огромна литература, публикувана у нас и в чужбина. В случая дисертантът умело е използвал и цитирал основни трудове по въпроса като впитва основателно българското и балканското в западните теоретични модели.

Във втората, третата и четвъртата глава се анализира учебното съдържание и създадените образи на исторически герои съобразно годините, през които са издадени: от 1879 г. до края на XIX век, през първите десетилетия на XX век и през след-военния период до 1923 г. Критичният анализ на текстовете от учебната литература е основният метод в изследването. Въз основа на него са изведени монументалните образи на „добрия“ и „лошия“ владетел или съсед, на „единоверието“ – ще рече спрямо Русия, на „освободители“ и национални герои. Към изложените дотук проблеми ще отбележа, че към използваната книжнина липсват някои важни изследвания на изтъкнатия учен Йордан Иванов за съдържанието на българските учебници след Първата световна война и духът на реваншизъм в тях. Всъщност, той е първият, който обръща внимание и прави ретроспекция на националните и чужди образи в учебната литература у нас като ѝ прави преглед от времето на Възраждането насетне. Промяната на настроенията след Първата световна война решително дава отглас върху премислянето на недалечното минало и неговите главни актьори. Смятам че докторантът би могъл да запълни тази празнина в сетнешни изследвания, които биха обогатили картината от образи и настроения през споменатия период. Някои технически грешки в дисертацията също могат да се избегнат при един следващ етап на прочит и бъдеща публикация.

Авторът има достатъчен брой отпечатани текстове в периодичния печат, публични изяви и участия в научни проекти, реализирани в рамките на НБУ. Наравно с това ще отбележа, че авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. Структуриран е според изложението в труда, сложени са важни акценти, илюстриращи основни теми и образи, запаметени на страниците на учебната литература и отправящи послания към идните поколения.

Като се има предвид посочените качества и актуалност на труда, смятам че имам основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Пламен Буланов образователната и научна степен „доктор“.

София, 7 юни 2021 г.

проф. д.и.н. Рая Заимова